

אמר ליה רב הילל לרב אשי, היה עובדא בי רב כהנא [כך קרה בבית רב כהנא], ואמר רב כהנא את החומץ.

אמר ליה, אין להביא ראיה משם, דההוא אימרטוטי אימרטוט. [העכבר התפורר לתוך החומץ], ולכן אסרו רב כהנא, שמא ישתה חתיכה מהעכבר יחד עם החומץ. (168) (169)

אי משום דקפבר נותן טעם לפגם מותר, ועכברא בשיכרא אשבוחי משבח. ואם כן, אף לדידן, עכבר בשיכר אסור. (166)

א-טו הגמרא מסתפקת: איבעיא להו: עכבר שנפל לגו חלא [לתוך חומץ] מאי? האם יש לחוש שהעכבר נותן מעט טעם לשבח בחומץ, או שמא, טעם החומץ קשה, ואין העכבר משיבחו? (167)

[באור אחר בדעת רש"י, עיין הגהות מראה כהן].

168. רש"י מבאר, שהשרץ התפורר לחתיכות קטנות, ושרץ, איסורו בכעדשה, וחיישינן שמא יבלע חתיכות שרץ עם החומץ.

אמנם, התוספות ביבמות (קיד' ב') הביא ראיה מהגמרא במעילה (טז' ב') שאיסור שרץ אינו אלא בכדי אכילה, דהיינו בכזית. אך לדעת רש"י, הגמרא במעילה אינה כהלכתא, וקיימא לן כ"סתמא דתלמודא", במסכת זבחים (קו' ב') דילפינן איסור אכילת שרצים משיעור טומאתם, מה טומאתם בכעדשה, אף אכילתם בכעדשה.

הר"ן (לב' ב' בדפי הרי"ף) הקשה על פירוש רש"י, הלא אף אם נאמר שנשאר פחות מכעדשה אסור, שהרי גם "חצי שיעור אסור מן התורה"? ועוד קשה, מדוע לא העבירו את החומץ במסנת להוציא את חתיכות העכבר מתוכו? ולכן מפרש הר"ן, כיון שרואים אנו שהעכבר החל להתפורר בחומץ, ושהה בו זמן מרובה, יש לחוש שמא מחמת חריפות החומץ החל לתת בו טעם לשבח.

ובאופן אחר כתב הראב"ד, שהעכבר אינו פוגם בחומץ אלא מחמת צמרו. וכאן מדובר שנשר ממנו כל השער, ובכהאי גוונא משיבחו, ולכן אסרוהו.

הש"ך (י"ד קד' סק"ג) וכן המהרש"ל תרצו

166. התוספות הקשו, מדוע לא יתן לטבח אומן גוי לטעום את השיכר, ויאמר האם העכבר השיבחו או פגם?

ותרצו: העכבר הנמצא בשיכר ודאי מחזק את השיכר, וקשה להבחין האם השיכר התחזק מחמת עצמו, או מחמת העכבר.

167. ברש"י משמע, שהגמרא הסתפקה לפי סברת רב שימי, ד"עכברא אשבוחי משבח". ומבעיא לן, האם משיבחו גם בחומץ או לא. ובתוספות הקשו, לפי זה היה מקום להסתפק גם בשאר איסורים שנפלו לתוך חומץ, האם ישיבחוהו או לא?

לכן מבארים התוספות: הגמרא הסתפקה לפי הסברה הפשוטה, שעכבר פוגם בשיכר, האם פוגם גם בחומץ, כיון שהחומץ טעמו חזק מאד, ושמא אגב חריפותו נותן בו טעם לשבח. (כמו שמצינו לעיל לט' א', גבי חילתית), או שמא, אין לאסור את החומץ בשביל אותו שבח מועט שהשרץ נותן בו. (ע"פ מהרש"א).

החתם סופר מבאר: לדעת רש"י, לא מצינו בשום מקום שטעם הפוגם יתחלף לשבח מחמת חריפות.

ומה שהביאו התוספות ראיה מ"חילתית", אינה ראיה, כיון שבחילתית הנדון הוא לגבי טעם הבלוע בסכין, ורק בטעם הבלוע שייך לומר שיתחלף לשבח, אך טעם הנמצא בעין, לא מצינו לומר כן.

רבינא סבר לשעורי במאה וחד, כלומר, אם יש מאה חלקים חומץ, כנגד העכבר, מותר.

אמר, לא גרע מתרומה שהתערבה בחולין, המותרת אם יש מאה חלקים חולין

את קושיית הר"ן: כאן לא שייך לדון מצד "חצי שיעור אסור מן התורה", כיון שהרי יש לדון מדוע העכבר אינו בטל ברוב בחומץ? שהרי אינו מכירו, ואפילו ב"יבש ביבש" כהאי גוונא בטל ברוב?

אלא ודאי, כיון ששיעורו ככעדשה דינו כבריה, ואינו בטל ברוב. ולכן אינו אסור אלא אם כן יש בו כעדשה.

ומה שהקשה הר"ן, שיעבירונו במסנת, יש לתרץ כגון שהחומץ מעורב במאכל עב, שאי אפשר להעבירו במסנת.

הט"ז והפרי חדש (שם) השיגו על דברי הש"ך, וטענו, שאין להחשיב את העכבר כבריה, אפילו אם יש בו שיעור כעדשה, כיון שאין בו שום אבר שלם.

ובכל זאת כתבו, שאין העכבר בטל ברוב, כיון שהוא ניכר בפני עצמו, ועל ידי מישוש בתבשיל ירגיש בו.

ולגופו של הדין המבואר בט"ז, שבמקום שאפשר להכיר את האיסור על ידי מישוש, אינו בטל, עיין בתשובות חוות יאיר (סוף סי' קה') שהקשה, אם כן למאי נפקא מינא ש"בריה" אינה בטלה, ממאי נפשך, אם אינה ניכרת בעצמה, ורק נותנת טעם, ודאי בטלה בכדי נתינת טעם, ואם ניכרת בעצמה, הרי לפי דברי הט"ז, אף אם אינה בריה אסורה?].

החתם סופר מבאר את שיטת רש"י באופן אחר: הרי שיטת רש"י שאיסור אכילת שרץ הוא "כעדשה", ושיעור זה נלמד מטומאה, ואם כן, כיון שבטמאה לא מצאנו ש"חצי שיעור אסור מן התורה", ואם נגע בחצי עדשה, ואחר כך נגע בחצי נוסף, אינו נטמא. לכן גם באיסור אכילת שרץ, לא נאמר דין "חצי שיעור אסור מן התורה". ורק אם אכל כעדשה עובר באיסור.

באורים נוספים בשיטת רש"י, עיין מטה יהונתן (יו"ד שם), והגהות ר' גדליה ליפשיץ בסוגייתנו.

169. התוספות הקשו, כיצד מותר לאכול דבש דבורים, הרי רגלי הדבורים מעורבות בדבש, ובסוגייתנו מבואר, שגם במקרה שהתערובת פוגמת, מכל מקום אסור לאכול את השרץ עצמו?

וכן אין לומר שהרגלים בטלות, שהרי קיימא לן "אברים אין להם שיעור", ואפילו בפחות מכעדשה אסורים?

ותרצו, כיון שהרגלים יבשות לגמרי, ואין עליהם שום בשר, הרי הן כעצמות יבשות, ואין בהן איסור.

[אמנם, עיין בבית יוסף (יו"ד סי' פא' סק"ח), שלמד בכאור כונת התוספות, שכונתם לומר, כיון שרגלי הדבורים פגומות בעצמן, וטעמן באוש, אינן אוסרות, כמו מי רגלי החמור, שאינם אסורים, מחמת שפגומים הם בעצמם. (עיין בחידושי הגהות שם, אות ז').]

רבינו יונה (הובא ברא"ש בברכות, פרק כיצד מברכים, סימן לה), מתרץ את קושיית התוספות באופן מיוחד: כיון שדרך הדבש, שכל חלק מן הדבורה המעורב בו הופך לדבש, אם כן הכל נידון כדבש, ואין לדון כאן מצד תערובות. ואף על פי שבתחילה היו כאן חלקים מהדבורה, מכל מקום כעת התהפכו לדבש, והכל נידון כדבש.

ולפי זה, התיר רבינו יונה לאכול "מושק", שהוא מין מאכל העשוי מחיה אחת שיש לה חטוטרט בצוארה, ומתקבץ שם מעין דם, ואחר זמן, נהפך אותו הדם לזיעה, הנקראת "מושק". דאף על גב שהדם אסור, מכל מקום כיון שכעת

כנגדה. (170)

בחומץ אף אם יש מאה כנגדו?.

דתנן במסכת תרומות (פרק ד' משנה ז'), "תרומה שהתערבה בחולין, עולה [כלומר, מותרת] במקרה שיש חלק אחד תרומה, וכנגדו, מאה חלקים חולין".

רב אחאי שיער להתיר עכבר שנפל בחלא [בחומץ] בחמשיין [אם יש חמשים כנגדו מותר], וסבר, שאינו משביח בו כל כך, ולכן אין צריך אפילו שישים כנגדו.

אמר ליה רב תחליפא בר גיזא לרבינא, מנין לך לדמות "עכברא בחלא" לתערובת תרומה יבש ביבש, דלמא כתבלין של תרומה שנפל בקדירה דמי, דלא בטיל טעמייהו באחד ומאה, אלא כל זמן שנותן טעם בקדירה אסור, וכמו כן העכבר, שמא נותן טעם

רב שמואל בריה דרב איקא, שיער להתיר עכבר שנפל בשיכרא, בשיתין.

והלכתא, אידי ואידי בין נפל בחומץ, ובין בשיכר, (171) בטל בשיתין [בששים]. (172)

וכן כל איסורין שבתורה, אם התערב מין

הפק ל"מושק", מותר.

ברם, להלכה, עיין באר היטב (י"ד סי' פא', ס"ק כ'), דיש הזהר שלא לאכול דבש בלא סינון תחילה.

לתרומה המותרת אף היא בהנאה.

171. דוקא אם נפל בשיכר או בחומץ, אזי צריך שישים כנגדו, כיון שמשביח את החומץ או השיכר.

אבל אם נפל בשמן, יין, או שאר משקים, פוגם הוא ואינו משביח, ומותר. (עיין ר"ן). ועיין שלחן ערוך (י"ד קד' א'), ובש"ך שם.

170. התוספות הקשו: הרי תרומה בטלה במאה רק בתערובת יבש ביבש, אך בתערובת לח בלח, גם תרומה בטלה בשישים, (דהיינו בכדי נתינת טעם), ואם כן, כאן שהתערב לח בלח, מדוע לא יתבטל בשישים?

172. בירושלמי (תרומות פרק י' הלכה ה') מובא: "ר' יוסי ב"ר בון הורי בעכברא חד לאלף".

ותרצו: רבינא סבר, כיון שטעם העכבר בחומץ חזק הוא, יש לדמותו לתרומה בדבר יבש.

התוספות בסוגיתנו למד בדבריו, שכונתו לפסוק נגד סוגיתנו, ולאסור עכבר שהתערב בתבשיל באלף. וכתבו, שאין הלכה כמותו, אלא בטל בשישים, כמסקנת הסוגיא דידן.

[הרש"ש, הקשה על דברי התוספות, שבכל מקום לא מצינו לחלק בין לח ליבש, רק בין מינו לשאינו מינו, שבמינו בעינן מאה, ובאינו מינו סגי בשישים, ומהיכי תיתי להמציא חילוק נוסף?].

אמנם ההגהות אשרי (ברא"ש ס"ס יא'), כתבו, שכונת הירושלמי לומר שאם התערבה בריה בתבשיל, אינה אוסרת לעולם אלא עד אלף בלבד. ובזה ההלכה כדברי הירושלמי.

עוד הקשו התוספות, מדוע רבינא לא דימה עכבר לתרומה וכלאי הכרם שעולים רק באחד ומאתיים?

[ברם החתם סופר, כתב, שאף בזה אין ההלכה כדברי הירושלמי, אלא כסוגיית הגמרא

ותרצו: עולה וכלאי הכרם אסורים בהנאה, ולכן העדיף לדמות שרצים המותרים בהנאה

בשאינו מינו, (173) ונתן טעם לשבחה, בטל בששים:

מתניתין

פתיחה:

יין של ישראל שנגע בו גוי, אף על פי שלא נסכו לעבודה זרה, גזרו חכמים לאוסרו, כדי להרחיק את האדם מן העבירה. (עיין לעיל נח' ב').

משנתינו דנה בישראל שהשאיר גוי עומד ליד יינו בלא השגחה, מאימתי יש לו לחשוש שמא נגע הגוי ביין.

המשנה דנה בכמה סוגי מקרים: א. גוי המעביר כדי יין ממוקם למקום, שיש לו רשות לגעת בחביות עצמן, אך אין לו רשות

לפותחן, האם חוששים שפתחן.

ב. המניח יינו בקרון או בספינה, שאין לגוי רשות לגעת בחביות, ומאידיך יש לחוש שמא יפליג, או יתרחק עם היין למקום שאי אפשר לראותו ויגע ביין.

ג. המניח נכרי בחנותו, האם חוששים שמא יסגור את הדלת ויגע ביין.

ד. גוי הסועד עם היהודי בביתו, והשקהו היהודי מיינו, האם יש לחוש שמא נגע גם ביין אחר הנמצא בבית.

א. **עובר כוכבים שהיה מעביר עם ישראל כדי יין ממוקם למקום**, ועזב את הגוי לבדו עם החבית זמן מה, **אם היה היין בחזקת המשתמר**, כלומר, שהגוי יודע שהיהודי שומר על היין לכל יגע בו, **מותר**. (174)

בפרק גיד הנשה, דבריה אינה בטלה כלל, אפילו באלף].

באור מחודש לחלוטין בדברי הירושלמי כתב ההגהות מימוניות (הלכות מאכלות אסורות פרק טו' אות מ'): בירושלמי מדובר בדג טמא שכבשו עם דג טהור, ו"ר' יוסי ב"ר בון הורי בעכברא באלף", פירושו, שר' יוסי הורה במקום ששמו עכברא, שדג טמא שנכבש עם דג טהור בטל באלף. אך לא מדובר שם כלל בעכבר שנפל לשיכר. וכן פירש הרא"ש בתרומות (פרק י' משנה ח').

173. כך הגירסא ברש"י שלפנינו. וכתב, שבתערובת מין במינו, ההלכה שאינו בטל בשישים, ואוסר אפילו במשהו.

ברם, לעיל (סו' א') כתב רש"י, דהלכתא אפילו מין במינו בטל בכדי נתינת טעם, חוץ מטבל ויין נסך.

אמנם, הרש"ש (לעיל סו' א') הביא גירסת הר"ן (לקמן עג' ב') בדברי רש"י בסוגיתנו, שמין במינו בטל בשישים.

אך רש"י בחולין (קט' א') כתב להדיא שמין במינו אינו בטל. (ועיין תוספות בפסחים ל' א', ד"ה אמר רבא).

ואם כן, לכאורה דברי רש"י סותרים זה את זה?

החתם סופר מבאר, ודאי במקום שהתערב מין במינו, באופן ששניהם שוים הן בטעמם והן בריחם, ההלכה שאינו בטל, ואוסר אפילו במשהו.

אך, לעיל, הנדון במחלוקת אביי ורבא, במקום ששוים רק בטעמם או רק בריחם, ובוה ההלכה כדברי רבא, שמין במינו כהאי גונא אינו בטל.

174. הראשונים נחלקו, האם גם ברישא, שהניח

זו דעת תנא קמא.

אך רבי שמעון בן גמליאל חולק על תנא קמא, ואומר, שאין לחוש שמא ינקב את מגופת החבית, ויסתום את הנקב, כיון שסתימת הנקב ניכרת לעין, והגוי חושש שמא היהודי יגלה שניקב את החבית.

ולכן, אין לאסור את היין אלא אם עזב את הגוי לבדו זמן מרובה, בשיעור שיש בו כדי שיפתח הגוי את החבית לגמרי, ויגוף [ויסגור אותה במגופה חדשה] ותיגוב [וזו תתיבש, עד שתהא נראית כבראשונה].

ומכיון שלא הודיע לגוי שבכונתו להתרחק משם, אפילו אם התרחק משם כדי מיל, אינו צריך לחשוש שמא יפתח הגוי את החבית בהעדרו, כיון שהגוי מפתח לעשות מעשה, פן ישוב בכל עת.

אך אם הודיעו שהוא מפליג [שכונתו להתרחק ממנו], והגוי נשאר עם החבית בלא השגחה, בשיעור זמן המספיק כדי שישתום (175) [יעשה נקב במגופת החבית] ויסתום (176) את הנקב, ויגוב [והסתימה תתיבש ולא תהא ניכרת לעין] היין אסור.

אך אם לא שהה כדי שיעור זה, היין מותר.

כדברי הרמב"ן, אלא בכל מקרה שהחבית אינה סגורה במגופה של ממש, (כגון של סיד או טיט), והעלים היהודי את עינו ממנה אפילו לזמן מועט, יש לאסור את היין. דחיישנן שמא יוריד את החבית ויפתחנה ויגע ביין.

ומלשון רש"י, "ואם הודיעו שמפליג, וחביות שתומות היו", מדייק הריטב"א, שסבר כדעת הרא"ש, דהרישא עוסקת אפילו בחביות פתוחות.

175. "שתום" כמו "שתום העין" (במדבר כד ג), דהיינו עינו מנוקרת ומוצאת לחוץ, וחור שלה נראה פתוח. (עיין רש"י על התורה שם). אמנם אונקלוס תרגם "שתום העין" היינו "דשפיר חזי", כלומר עינו פתוחה ורואה היטב. ובסוגיתנו מפרש רש"י אף לפי דעת אונקלוס, "שתום" היינו פתוח. ואף כאן "שתום" פירושו "יפתח". (עיין עוד בתוספות, נדה ל' ב' ד"ה שתום העין).

176. דרכם היתה, לסתום את החביות בטיט יבש, או בסיד. שאי אפשר לפתוחו בלא לשבור את המגופה. (עיין בגמרא לקמן סט' ב').

את היין בחזקת המשתמר, מדובר דוקא בחביות שתומות. או שמא אפילו הניח חביות פתוחות מותר.

לדעת הרא"ש, אם היה היין בחזקת המשתמר מותר, אפילו היו החביות פתוחות, ואין חוששים שמא נגע בהם. כיון שהגוי חושש שמא יראנו הישראל.

אך לדעת הרמב"ן, מדובר בחביות סגורות, על כל פנים בפקק עץ, אך אם היו פתוחות לגמרי, אסור. כיון שהחבית מונחת על כתפו של הגוי, ויכול לפשוט ידו לתוכה ולגעת ביין, חיישנן שמא יגע, ויאמר שבא להחזיק את החבית שלא תיפול, וכיוצא בזה.

ולדעת הראב"ד, יש לחלק: בספינה וחנות, שאין לגוי רשות לגעת בחבית עצמה, אזי אם הניחו בחזקת משתמר, אפילו שהחבית פתוחה, מותר.

אך מעביר חבית, שמותר לו לגעת בחבית עצמה, אסור. דחיישנן שמא יפשוט ידו ויגע ביין.

הר"ן הוסיף בדעת הראב"ד, וכתב שלשיטת הראב"ד, במעביר חבית לא סגי בפקק עץ,

ב. המניח¹⁷⁷ יינו בקרון או כספינה של גוי, והלך לו הישראל בקפנדריא, כלומר, נכנס העירה בדרך קצרה, ⁽¹⁷⁸⁾ אף על פי שנכנס למדינה ורחץ, מותר.

כיון שלא הודיע לגוי שבכונתו לשהות בעיר ולרחוץ, אין אנו חוששים שמא יגע ביין. כיון שהגוי ירא שמא הבעלים יחזור בכל רגע.

אך אם הודיעו שהוא מפליג [שכונתו ללכת העירה], ונשאר הגוי עם החבית בלא השגחה, בשיעור זמן המספיק כדי שישתום וישתום ויגוב היין אסור. כדלעיל.

רבי שמעון בן גמליאל אומר: אם שהה די זמן המספיק כדי שיפתח את החבית ויגוף ותיגוב היין אסור. אך בפחות משיעור זה, מותר. כנ"ל.

ג. המניח עובד כוכבים בחנותו, והיו בה כדי יין, אף על פי שהיהודי אינו נמצא כל הזמן בחנותו אלא יוצא ונכנס, היין מותר. כיון שהגוי ירא לגעת ביין שמא יחזור היהודי בכל רגע.

ואם הודיעו שהוא מפליג, ונשאר הגוי עם החבית בלא השגחה, בשיעור זמן המספיק כדי שישתום וישתום ויגוב היין אסור. כדלעיל.

רבי שמעון בן גמליאל אומר: אם שהה די זמן המספיק כדי שיפתח את החבית ויגוף ותיגוב היין אסור. אך בפחות משיעור זה, מותר. כנ"ל.

ד. היה אוכל עמו על השולחן, והניח היהודי לגינין [כד יין] על השולחן, ולגין על הדולבקי [מזונן המשמש לשמירת דברי מאכל], והניחו הישראל את הגוי לכדו ויצא.

מה שעל השולחן אסור. כיון שדרך הסועדים ליטול בעצמם יין מהכד המונח על השולחן. יש לחוש שמא נגע בו הגוי. ⁽¹⁷⁹⁾

אך הכד שעל הדולבקי מותר. כיון שאין דרכם של הסועדים ליטול מהאוכל המונח על הדלפק.

ואם אמר לו היהודי לגוי: "הוי מוזג ושותה", והניחו לכדו בבית ויצא, אף הכד שעל הדולבקי אסור.

177. אף על פי שלשון "המניח" משמע, רק בדיעבד אם הניח מותר, אך אסור להניח לכתחילה, מכל מקום מבואר בריש מסכת חולין (ג' א', ושם תוס' ד"ה "המניח" השני), שמותר להניח גוי בחנותו אף לכתחילה. (ועיין עוד בתוספות בסוטה ב' א' ד"ה המקנא).

178. ולא ידעו באיזו דרך הלך. ומפרש הראב"ד: נראה דמשום הכי נקט הכא "והלך בקפנדריא", לומר שלא הודיעו שהוא נכנס למדינה למרחץ.

שאם הודיעו כן, אע"פ שלא הודיעו באיזו

דרך יבא אסור. כיון שיש שיעור בכניסת העיר ורחיצת המרחץ כדי שישתום וישתום ותגוב.

אבל כשהלך בקפנדריא, שלא ידעו הם שהלך לרחוץ, אף על פי ששהה הרבה, מותר. כיון שהגוי חושש שמא השתא אתי.

179. ומדובר, באופן שהגוי שותה מיינו של הישראל, ובכהאי גוונא, אפילו אם לא אמר לו בפירוש "הוי מוזג ושותה", אסור. כיון שהגוי מורה היתר לעצמו למוזג לעצמו ולשתות.

אך אם כל אחד שתה מיינו, אין לחוש, אלא באופן שאמר לו "הוי מוזג ושותה". (עיין

חגיגה (פרק ב' משנה ז') "בגדי עם הארץ מדרס לפרושין". כלומר, גזרו חכמים טומאה על עמי הארץ, שאם נגעו באוכלים או כלים של "פרושים" היינו, של מי שמקפיד לקיים דיני טומאה, ולאכול חולין בטהרה, טמאים.

הברייתא דלהלן, דנה במי שהניח את טהרותיו ביד עם הארץ, מאימתי יש לו לחשוש שמא נגע בהם וטמאם.

כדתניא בברייתא, **הרי שהיו חמרו ופועליו עמי הארץ, טעונין בטהרות, כגון יין שנעשה בטהרה, הנתון בכדי חרס, והם אינם נוגעים בגוף היין, אלא רק בגב הכלי. וכלי חרס אינו מטמא מגבו.**

אפילו הפליג [התרחק] **מהן יותר ממיל, טהרותיו טהורות. ואין חוששים שמא נגעו בתוך הכלי, וטמאו את היין.**

ואם אמר להן "לכו ואני בא אחריכם", כיון

כיון שנתן לו רשות למזוג, הגוי מורה היתר לעצמו למזוג מכל כד הנמצא בחדר.

ולכן, כל **חביות יין פתוחות** שהיו באותו חדר, **אסורות.** שמא נגע בהן הגוי.

אך אם היו שם חביות יין **סתומות, מותרות.**

ואם שהה שם **בכדי שיפתח ויגוף ותיגוב, אסורות.** סתמא דמשנתינו כדעת רבי שמעון בן גמליאל הנ"ל, שהלכה כמותו.

גמרא

שנינו במשנה: "אם היה בחזקת המשתמר, מותר".

הגמרא מבארת, **היכי דמי "בחזקת המשתמר"?** (180)

הקדמה לדברי הברייתא: שנינו במסכת

בלאו הכי מותר.

ומדהוסיף התנא וכתב ברישא "אם היה בחזקת המשתמר", משמע, צריך שימור נוסף, ולא די בכך שלא יודיעו שהוא מפליג. ולכן הקשתה הגמרא "היכי דמי בחזקת המשתמר"?. אמנם, כל זה לפי השיטות שהובאו לעיל, הסוברות, שכל המשנה עוסקת רק בחביות סתומות.

אך לפי השיטות המפרשות את הרישא גם בחביות פתוחות, ולשיטתם, בחביות סתומות, די בכך שלא יודיענו שהוא מפליג, אך בחביות פתוחות, צריך שיהיה בנוסף לכך בחזקת המשתמר.

לפי שיטות אלו, קושית הגמרא פשוטה היא. (כן מפרש המאירי).

תוספות לקמן ס' ב' ד"ה היה, ובמהרש"א. וכן בתוספות לקמן ע' א', ד"ה שמע, ובמהרש"א שם, וברא"ש סוף סי' טז).

180. התוספות התקשו, מדוע הגמרא טורחת לבאר את המושג "בחזקת המשתמר", הרי במשנה גופא מבואר, ש"אם הודיעו שהוא מפליג" אסור, ומוכת, שאם לא הודיעו שהוא מפליג, מותר, ואם כן, על כרחך "בחזקת המשתמר" פירושו, כשלא הודיעו שהוא מפליג? ומבארים התוספות: אם כדברינו, ש"בחזקת המשתמר" פירושו כשלא הודיעו שהוא מפליג, התנא לא היה צריך לומר כלל "אם היה בחזקת המשתמר מותר", שהרי ממילא אפשר לדייק מהסיפא שרק אם הודיעו שהוא מפליג אסור, אך

שנתעלמה עינו מהם, חוששים שמא נגעו ביין, וטהרותיו טמאות. עד כאן הברייתא.

הגמרא מבארת: מאי שנא רישא, ומאי שנא סיפא? כלומר, מדוע ברישא לא חוששים שמא נגעו בטהרות? (181)

אמר רב יצחק, ברישא, טהרותיו טהורות, כיון שמדובר במטהר חמריו ופועליו לכך.

כלומר, שהטביל את פועליו לפני שנגעו בטהרות. ולכן מגען טהור.

מקשה הגמרא: אי הכי, סיפא נמי? מדוע בסיפא טהרותיו טמאות?

מתרצת הגמרא: כיון שאין עם הארץ מקפיד על מגע חבירו, חוששים שמא נגע בהן עם הארץ אחר, שנקלע בדרכם.

מקשה הגמרא: אי הכי, אפילו ברישא נמי, כיון שהתרחק מהם, נימא הכי? שמא נגע בהם עם הארץ אחר?

אמר רבא: מדובר במקרה שבעל הבית יכול טו-ב לבא להם דרך עקלתון [היינו, שיכול להופיע פתאום בדרך קיצור] ולכן הסבלים חוששים מפניו, ואינם מניחים לאף אחד לגעת בטהרות. (182)

מקשה הגמרא: אי הכי, בסיפא נמי, מדוע טהרותיו טמאות, הרי בעל הבית יכול

עצמה מוקשית, מדוע טהרותיו טהורות, הרי נגע בהן בידיו?

ב. מדוע הגמרא לא תרצה, שמדובר בטהרות הנמצאות בחביות?

ג. רש"י עצמו, במסכת חגיגה (כ' ב') מפרש שהטהרות היו בתוך חביות?

לכן מתרץ רבינו יצחק: בברייתא מדובר כשהניח את הטהרות בחביות פתוחות [אך ודאי לא מדובר בסתומות, שאם כן, גם אם היה מודיעם שהוא מפליג לא היו נטמאות אלא בכדי שישתום ויסתום ויגוב], שהעם הארץ נוגע בהם מבחוץ. ולכן מקשינן, מדוע אם העלים עינו מהם לרגע אחד אין חוששים שמא נגע בהן? (ועיין עוד ברמב"ן, ובתוספות בחגיגה כ' ב', ובהגהות מלא הרועים, ובחידושי התם סופר כאן).

182. הרמב"ן כתב, שאם היו שם כמה סבלים, שיכולים להסתכל לכל הכיוונים ולהתריע מפני חזרת הבעלים, לא תועיל "דרך עקלתון", ובכל מקרה טהרותיו טמאות.

181. הראשונים (תוספות, רמב"ן, ועוד) הקשו: מדוע הגמרא לא תרצה בפשיטות, שברישא טהור, מפני שלא הודיעם שהוא מפליג. ובסיפא טמא, כיון שהודיעם, כמו במשנתנו?

המהרש"א הוסיף נוסף לקושיית הראשונים: על פי מה שנתבאר בהערה הקודמת, הגמרא התקשתה בבאור משנתנו בגלל שהתנא הוסיף וכתב "אם היה בחזקת המשתמר", אך אילולי שכתב התנא לשון זו, יכולנו לבאר, שיש חילוק בין "אם הודיעו שהוא מפליג", ללא הודיעו.

ואם כן, בברייתא, שלא נכתב "אם היה בחזקת המשתמר", מדוע לא נבאר בפשטות שיש לחלק בין הודיעו שהוא מפליג, ללא הודיעו?

מכ קושיא זו מפרש רש"י: בברייתא מדובר באופן שהעם הארץ מחזיק בידיו את הטהרות, ולכן הקשתה הגמרא מדוע טהרותיו לא נטמאות.

הראשונים הקשו על רש"י מספר קושיות: א. אם כן אין צורך להקשות מהסיפא, שהרי הרישא